

JUSTYNA BARCZYK-CIUŁA¹, ŁUKASZ SATOŁA

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, Polska

UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W GMINACH KRAKOWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO²

Słowa kluczowe: Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM), przedsiębiorczość, uwarunkowania rozwoju, gmina, samorząd

ABSTRAKT. Przedsiębiorczość jest pochodną wielu uwarunkowań pozostających ze sobą we wzajemnych relacjach. Tworzenie dogodnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej oraz przyciągania potencjalnych inwestorów należy do głównych zadań jednostek samorządu terytorialnego, ze szczególnym uwzględnieniem gminy. Pomocne w tej kwestii okazuje się sąsiedztwo dużych ośrodków miejskich. Metropolia jako generator rozwoju wchodzi w funkcjonalne interakcje z jednostkami sąsiadującymi, przekazując im potencjał przestrzenny, gospodarczy i społeczny. Głównym celem podjętych badań była ocena uwarunkowań rozwoju przedsiębiorczości na terenie gmin, będących pod oddziaływaniem Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (KOM). Analizie poddano takie uwarunkowania, jak: zasoby infrastruktury lokalowej, podaż siły roboczej z uwzględnieniem kadry specjalistycznej oraz instytucje otoczenia biznesu. Dzięki zastosowaniu metody badań ankietowych wykazano, że postrzeganie problematyki przedsiębiorczości zależy od położenia gminy w stosunku do rdzenia KOM. W gminach sąsiadujących z Krakowem, częściej niż w innych, dostrzegano pozytywny wpływ bliskości metropolii na powstawanie nowych podmiotów gospodarczych. Jednak bliska lokalizacja rdzenia metropolii niesie ze sobą także negatywne skutki. Gminy znajdujące się w najbliższym sąsiedztwie akcentowały pogorszenie ładu przestrzennego oraz nadmierne obciążenie budżetów lokalnych koniecznością prowadzenia inwestycji w zakresie rozbudowy infrastruktury technicznej i społecznej, służącej obsłudze firm i nowych mieszkańców. Strefy znajdujące się pod oddziaływaniem obszarów metropolitalnych charakteryzowały się dogodniejszymi uwarunkowaniami dla rozwoju przedsiębiorstw.

¹ Corresponding author: justyna.barczyk-ciula@urk.edu.pl

² Publikacja sfinansowana z subwencji Ministerstwa Edukacji i Nauki dla Uniwersytetu Rolniczego im. Hugona Kołłątaja w Krakowie na rok 2022.

WSTĘP

W każdej zbiorowości można odnaleźć jednostki charakteryzujące się przedsiębiorczymi cechami, które w momencie pojawienia się sprzyjających warunków są w stanie zainicjować nowe przedsięwzięcia. Pobudzając działalność gospodarczą tworzą nowe miejsca pracy, zwiększają produkcję dóbr i usług, poprawiają poziom zaspokojenia lokalnych potrzeb oraz generują dochody własne gmin, a tym samym przyczyniają się do rozwoju obszaru na którym funkcjonują [Flieger 2009]. Wzrost poziomu przedsiębiorczości powoduje nie tylko poprawę warunków na lokalnym rynku pracy, ale może przyczyniać się także do poprawy jakości środowiska przyrodniczego, rozwoju infrastruktury, kreowania wiedzy, nowych kwalifikacji i umiejętności wśród społeczności lokalnej. Dlatego, zważając na to, że przedsiębiorczość odgrywa tak istotną rolę w rozwoju gospodarki lokalnej, do głównych zadań samorządów należy stymulacja przedsiębiorczych postaw oraz tworzenie dogodnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej. Zabiegi te mają na celu pozyskanie jak największej puli potencjalnych przedsiębiorców, których wysiłek będzie skutkował poprawą warunków społeczno-gospodarczych.

Przedsiębiorczość jest procesem wielowymiarowym, ponadto jest pochodną wielu uwarunkowań pozostających ze sobą we wzajemnych relacjach. Można zauważyć, że pomiędzy uwarunkowaniami infrastrukturalnymi a rozwojem przedsiębiorczości zachodzi zjawisko sprzężenia zwrotnego. Wysoko rozwinięta infrastruktura jest kluczowym czynnikiem wzrostu przedsiębiorczości, z kolei duża aktywność gospodarcza na obszarze danej gminy towarzyszy rozwojowi infrastrukturalnemu [Krakowiak-Bal 2007]. Poddając analizie powyższe związki, należy silnie zaakcentować znaczenie i wagę wzrostu dynamiki przedsiębiorczości dla poprawy funkcjonowania oraz rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Duże znaczenie w kreowaniu warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości ma sąsiedztwo dużych ośrodków miejskich (metropolii), które kumulują potencjał przestrzenny, gospodarczy i społeczny. Jednak istotą ośrodków metropolitalnych nie jest wyłącznie obecność potencjałów, ale przede wszystkim zdolność do ich przekazywania jednostkom sąsiadującym. Proces ten jest mimowolny i często przyjmuje bardzo żywiołowy charakter. Metropolia stanowi swoisty generator rozwoju, gdyż przepływ potencjału na obszary jednostek sąsiadujących wzbudza aktywność gospodarczą, bardzo często będącą w stosunku komplementarnym do tych istniejących w rdzeniu ośrodka metropolitalnego, tworząc tym samym układ synergiczny [Kudłacz 2013]. Między metropoliami a ich otoczeniem zachodzą funkcjonalne interakcje o charakterze społecznym, przestrzennym, gospodarczo-infrastrukturalnym oraz zadaniowym. Skutkiem występowania powiązań jest zacieranie granic jednostek podziału terytorialnego, dlatego można domniemywać, że obecność dużych ośrodków miejskich determinuje poziom przedsiębiorczości na sąsiadujących obszarach, będący wypadkową swobodnego przepływu podmiotów gospodarczych [Augustyniak 2022].

Celem pracy jest ocena uwarunkowań rozwoju przedsiębiorczości w gminach będących pod oddziaływaniem Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (KOM). Uwagę przede wszystkim skoncentrowano na ocenie tych uwarunkowań przeprowadzonej z perspektywy władz stanowiących – radnych gmin.

MATERIAŁ I METODYKA BADAŃ

W opracowaniu podjęto próbę oceny warunków tworzenia nowych przedsiębiorstw na terenie gmin będących pod oddziaływaniem Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. Gminy będące pod wpływem metropolii wytypowano na podstawie izochrony 60, wyznaczonej przez pracowników Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyckiego PAN w Warszawie. Izochrona 60 min utożsamiana jest z zasięgiem rynku pracy, jako umowna wartość graniczna dla regularnych dojazdów pracowniczych i w przypadku Krakowa obejmuje 128 gmin [Komornicki 2015]. Badaniami objęto 21 gmin należących do sześciu stref.

Tabela 1. Obszar badawczy

Strefy	Sposób wyznaczenia	Badane gminy
Strefa K1 – podmiejska	gminy bezpośrednio sąsiadujące z Krakowem	Kocmyrzów-Luborzycza, Zabierzów, Mogilany
Strefa K2 – dojazdów do pracy	określona na podstawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego przyjętego uchwałą Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 roku	Skała, Biskupice, Słomniki, Gołcza, Rzezawa, Żegocina
Strefa K3 – mieszanego ciężenia	określona na podstawie wyników badań Aleksandra Noworola [2019]; gminy, które znajdują się pod jednoczesnym oddziaływaniem miasta Krakowa oraz sąsiadujących miast województwa śląskiego	Przeciszów, Wolbrom, Wieprz
Strefa K4 – rolniczej północy	gminy charakteryzujące się najwyższymi wartościami wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej	Miechów, Książ Wielki, Pałecznicza
Strefa K5 – oddziaływania Tarnowa	określona według tego samego kryterium co strefa K3, gminy znajdujące się zarówno pod oddziaływaniem Krakowa, jak i Tarnowa (dwóch miast na prawach powiatu)	Radgoszcz, Zakliczyn, Iwkowa
Strefa K6 – podgórska	gminy charakteryzujące się najbardziej niekorzystnymi warunkami do produkcji rolniczej, określone na podstawie wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz jego składowej rzeźby terenu	Budzów, Gródek nad Dunajcem, Nowy Targ

Źródło: opracowanie własne

Metodą gromadzenia informacji, którą zastosowano w artykule były badania ankietowe. Materiał źródłowy stanowiły opinie pozyskane od członków rad gmin, w formie formularza ankiety-wywiadu. Uzyskany w ten sposób obraz warunków tworzenia nowych przedsiębiorstw jest najbardziej miarodajny, ze względu na to, że rada gminy jako organ stanowiący i kontrolny ma duży wpływ na wszystkie aspekty życia w danej jednostce terytorialnej. To w jej kompetencjach pozostają decyzje dotyczące zarówno tworzonej infrastruktury, jak i planów budżetowych.

UWARUNKOWANIA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W TEORII

Kompleks zjawisk związanych z rozwojem przedsiębiorczości w dużym stopniu oddziałuje na rozwój lokalny oraz regionalny, a ponadto ma wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców [Bański 2008]. W Polsce występują obszary cechujące się dynamicznym rozwojem, na terenie których mieszkańcy efektywnie wykorzystują ekonomiczny i społeczny potencjał własny oraz zewnętrzne formy wsparcia przedsiębiorczości. Niejednokrotnie jednak w ich sąsiedztwie występują wciąż obszary stagnacji, gdzie tradycyjne rolnictwo stanowi przeważającą lub jedyną funkcję gospodarczą. Wskazuje się, że jest to rezultatem wielu różnych czynników, wśród których wymienia się brak środków inwestycyjnych, niewystarczający poziom wiedzy i doświadczenia, deficyt kapitału społecznego i związaną z nim awersję do współdziałania, skomplikowane procedury związane z tworzeniem przedsiębiorstw oraz brak instytucji wspierania biznesu [Bański 2015].

Przedsiębiorstwa zawsze funkcjonują w określonym otoczeniu, które stawia im pewne wymagania, a czasem ograniczenia, stwarzając również pewne szanse oraz możliwości rozwoju. Współcześnie zwiększa się liczba podmiotów gospodarczych oraz instytucji, które oddziałują na funkcjonowanie firm. Poszerzeniu ulega również zakres powiązań przedsiębiorstw z otoczeniem, poczynając od sfery technicznej (infrastrukturalnej) i ekonomicznej, a kończąc na kwestiach społecznych i kulturowych [Mitek, Miciuła 2012]. Rosnąca skala oddziaływania otoczenia zewnętrznego na funkcjonowanie przedsiębiorstw sprawia, że podmioty gospodarcze, aby móc skutecznie się rozwijać zmuszone są podporządkowywać się zachodzącym w nim zmianom.

Do składników otoczenia zewnętrznego przedsiębiorstw zalicza się m.in.: politykę gospodarczą rządu i monetarną banku centralnego, czynniki społeczno-kulturowe, wzrost gospodarczy i rozwój technologii, a także funkcjonowanie jednostek samorządu terytorialnego. Wszystkie te czynniki związane są z działaniem podmiotów publicznych oraz realizowanym przez nie kierunkiem polityki ekonomicznej. Podmioty sektora publicznego w podejmowanych przedsięwzięciach powinny też uwzględniać perspektywę przedsiębiorczą [Gregáňová, Papcunová 2017]. Dotyczy to zarówno kierowania się

we własnych działaniach zasadami gospodarności i konkurencyjności, jak i tworzenia pozytywnego klimatu dla rozwoju podmiotów gospodarczych.

Przedsiębiorcze działania w sektorze publicznym są traktowane jako zdolność pozyskiwania nowych źródeł dochodów budżetu gminy, świadczenie usług dostosowanych do potrzeb i oczekiwań mieszkańców oraz innych interesariuszy, a także umiejętność przyciągania strategicznych partnerów i inwestorów oraz tworzenia sieci relacji i partnerstwa [Barczyk 2010].

Umiejętność pogodzenia często rozbieżnych priorytetów, zmierzających do finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych zwiększających szanse rozwoju gminy w dłuższej perspektywie, z efektywnym zaspokajaniem szybko rosnących, bieżących potrzeb mieszkańców oraz innych użytkowników usług komunalnych jest dużym wyzwaniem w zarządzaniu jednostkami samorządu terytorialnego.

Władze gmin, chcąc w skuteczny sposób stawiać czoła pojawiającym się wyzwaniom rozwojowym, stają w obliczu konieczności wprowadzania bardziej efektywnych metod i technik zarządzania. Przykłady krajów anglosaskich oraz skandynawskich wskazują, że przedsiębiorcze podejście w zarządzaniu strukturami lokalnymi przekłada się na wymierne efekty w zakresie wzrostu efektywności i skuteczności podejmowanych działań oraz dynamizacji procesów rozwoju ekonomicznego [Ślusarz, Kaliszczak 2015].

Gminy jako jednostki samorządu terytorialnego podstawowego szczebla mają największe kompetencje w zakresie kształtowania lokalnych warunków rozwoju. Od ich wielkości, zasobności oraz sposobu zarządzania nimi, w dużej mierze uzależnione są preferowane kierunki rozwoju, postrzeganie i rola w tym procesie lokalnych przedsiębiorców oraz koordynacja działań różnych środowisk, w celu osiągnięcia jak najlepszych rezultatów.

Współcześnie jednym z przejawów globalizacji gospodarki jest wzrost znaczenia obszarów metropolitalnych. Największe miasta i obszary z nimi powiązane funkcjonalnie stają się centrami nowoczesnej gospodarki o dominacji sektora usługowego i innowacyjnych technologicznie branż, a także ośrodkami rozprzestrzeniania nowych wzorców kulturowych i stylu życia [Castells 1998, Budner 2008, Smętkowski i in. 2009]. W wyniku metropolizacji oraz suburbanizacji zwiększa się rola obszarów metropolitalnych w systemie osadniczym Polski [Kaczmarek 2016]. Również przez wykorzystanie innych mechanizmów oddziaływania, w tym technologii ICT, rośnie ich znaczenie w budowaniu przewagi konkurencyjnej regionów [Noworól 2019]. Między innymi ze względu na przedstawione argumenty, na obszarach metropolitalnych relatywnie szybko rozwija się przedsiębiorczość. Jej dynamika jest istotnym elementem dokonujących się w skali przestrzennej procesów rozwoju lokalnego. Odpowiadające za jego przebieg władze jednostek samorządu terytorialnego są świadome konieczności zapewnienia lokalnym podmiotom gospodarczym wsparcia [Drejska i in. 2014].

WYNIKI BADAŃ

W ramach prowadzonych badań poddano ocenie zróżnicowaną paletę uwarunkowań, które oddziałują na rozwój przedsiębiorczości. Na początku zadaniem radnych gmin była ocena warunków rozpoczęcia działalności gospodarczej. Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości można definiować jako zbiór czynników, które pobudzają lub hamują działania inicjujące powstawanie nowych podmiotów gospodarczych oraz utrudniają bądź ułatwiają funkcjonowanie już istniejących. Ocenie poddano takie elementy, jak: zasoby infrastruktury lokalowej, podaż siły roboczej z uwzględnieniem kadry specjalistycznej oraz instytucje otoczenia biznesu.

Działalność gospodarcza opiera się na wykorzystaniu posiadanych zasobów, dlatego dostęp do nich może determinować wybór lokalizacji przedsiębiorstwa. W początkowych fazach rozwoju podmiotów gospodarczych kluczowym stymulatorem staje się dostępność przestrzeni geograficznej przeznaczonej na wykonywanie działalności gospodarczej. Powierzchnia ta może być rozumiana jako działki i tereny uzbrojone, ale także jako lokale gotowe do wynajęcia. Poddając wszystkie trzy kategorie analizie, można zauważyć, że zdaniem respondentów, w strefach podmiejskiej oraz oddziaływania Tarnowa zasoby terenów inwestycyjnych były wystarczające w stosunku do zgłaszanych potrzeb. Z kolei w strefie K1, zdaniem 39,4% radnych, podaż lokali przeznaczonych pod wynajem na działalność gospodarczą była niewystarczająca w stosunku do popytu na nie. Z podobnym problemem mogą borykać się również przedsiębiorcy działający w strefie K3, w której również zasoby lokalowe oceniono na niewystarczające przez 42,5% ankietowanych.

Na podstawie przeprowadzonych badań można sądzić, że najłatwiej znaleźć lokal w strefie K4 i K5. Dodatkowo przedsiębiorcy mogą spodziewać się, że koszty wynajmu powierzchni użytkowej na tych obszarach będą znacznie niższe niż w przypadku gmin znajdujących się w mniejszej odległości od rdzenia metropolii. Natomiast w przypadku strefy K4, z racji jej rolniczego charakteru i dobrej jakości ziem, potencjalni inwestorzy mogą zetknąć się z problemem pozyskania działki, w szczególności uzbrojonej. Podobna sytuacja występuje w strefie K6. Ponad połowa (51,4%) respondentów uważała, że powierzchnia terenów uzbrojonych jest niewystarczająca, a 40% ankietowanych sądziło, że liczba działek zaopatrzonych w media jest zbyt mała. Tereny podgórskie charakteryzują się dużym popytem zgłaszanym przez mieszkańców i ludność napływową, którego głównym determinantem jest działalność turystyczna oraz chęć posiadania swojego domu przez ludzi chcących odpoczywać bliżej natury.

Drugim ważnym uwarunkowaniem determinującym rozwój przedsiębiorczości jest potencjał demograficzny. Biorąc pod uwagę starzejące się polskie społeczeństwo, pozyskanie pracowników w wieku produkcyjnym może okazać się dużym wyzwaniem dla potencjalnych inwestorów. Jak wynika z przeprowadzonych badań, zdaniem 77,5% ankietowanych strefy mieszanego ciężenia zasoby siły roboczej były wystarczające. Można

Tabela 2. Uwarunkowania rozpoczęcia działalności gospodarczej w poszczególnych strefach w ocenie radnych gmin

Strefa	Ocena [%]				
	zdecydowanie wystarczająca	wystarczająca	dostateczna	niewystarczająca	zdecydowanie niewystarczająca
Liczba lokali przygotowanych pod wynajem na działalność gospodarczą					
K1	0	33,3	27,3	36,4	3,0
K2	0	28,2	39,4	22,5	9,9
K3	7,5	30,0	20,0	35,0	7,5
K4	2,9	41,3	26,5	29,4	0
K5	7,3	22,0	41,5	22,0	7,3
K6	2,9	22,9	42,9	28,6	2,9
Powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych					
K1	9,1	33,3	30,3	24,2	3,0
K2	8,5	22,5	31,0	32,4	5,6
K3	10,0	22,5	30,0	35,0	2,5
K4	14,7	0	29,4	50,0	5,9
K5	7,3	17,1	39,0	29,3	7,3
K6	2,9	5,7	40,0	48,6	2,9
Powierzchnia działek niezbrojonych z możliwością wykorzystania na cele inwestycyjne					
K1	6,1	39,4	30,3	21,2	3,0
K2	2,8	25,4	38,0	31,0	2,8
K3	7,5	32,5	22,5	35,0	2,5
K4	11,8	23,5	29,4	32,4	3,0
K5	2,4	19,5	51,2	17,1	9,8
K6	2,9	8,6	48,6	40,0	0
Zasoby wolnej siły roboczej					
K1	3,0	33,3	33,3	27,3	3,0
K2	5,6	22,5	39,4	28,2	4,2
K3	2,5	27,5	47,5	10,0	12,5
K4	8,8	14,7	44,1	32,4	0
K5	4,9	29,3	39,0	19,5	7,3
K6	5,7	2,9	60,0	28,6	2,9
Kadra specjalistyczna					
K1	12,1	39,4	21,2	24,2	3,0
K2	4,2	28,2	47,9	18,3	1,4
K3	5,0	32,5	35,0	27,5	0
K4	0	17,7	35,3	38,2	8,8
K5	7,3	34,2	46,3	9,8	2,4
K6	2,9	14,3	48,6	31,4	2,9
Instytucje wspierające biznes (firmy doradcze, ubezpieczeniowe, banki, biura rachunkowe itp.)					
K1	21,2	24,2	36,4	12,12	6,1
K2	2,8	22,5	52,1	12,7	9,9
K3	0	40,0	27,5	25,0	7,5
K4	2,9	29,4	29,4	35,3	3,0
K5	9,8	31,7	31,7	22,0	4,9
K6	0	37,1	28,6	28,6	5,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

przypuszczać, że wynik ten jest konsekwencją bliskiego sąsiedztwa województwa śląskiego, w którym nadal dochodzi do licznych likwidacji miejsc pracy w przedsiębiorstwach przemysłowych, a bezrobotni rozszerzają krąg poszukiwania pracy. Z kolei większe problemy z pozyskaniem nowych pracowników, mogą mieć przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą w strefie K2 i K4, 32,4% respondentów uważało, że zasoby te są niewystarczające. Ponadto strefa K4, zdaniem respondentów, charakteryzuje się największymi brakami kadry specjalistycznej. Duże zaangażowanie ludności w działalność rolniczą powoduje, że 47,1% ankietowanych uważało, że zasoby specjalistów różnych dziedzin są niewystarczające.

Wśród czynników stymulujących rozwój przedsiębiorczości na obszarze danej gminy istotne znaczenie mają również instytucje otoczenia biznesu [Marks-Bielska i in. 2022]. Ich funkcjonowanie to nie tylko aktywizacja postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców, ale również działania wspierające istniejące już przedsiębiorstwa. Większość radnych we wszystkich badanych strefach uznało, że nasycenie instytucjami otoczenia biznesu wspomagającymi prowadzenie działalności gospodarczej jest na dostatecznym poziomie. Relatywnie najwyższe oceny w tej kategorii uzyskała strefa K1, w której zdaniem 80% ankietowanych poziom otoczenia instytucjonalnego był zadowalający, z tego ponad 20% z nich uważało, że istniejące zasoby instytucji całkowicie zaspokajają zapotrzebowanie zgłaszane przez przedsiębiorców na świadczone przez nie usługi. Z kolei ponad 38% respondentów strefy K4 oraz ponad 33% w strefie K6 oceniło, że obecna liczba organizacji wspierających biznes nie jest wystarczająca w stosunku do istniejących potrzeb. Ograniczona liczba jednostek świadczących pomoc w zakresie informacji, doradztwa i finansowania, może oznaczać, że gminy zlokalizowane na obszarze strefy rolniczej północy oraz strefy podgórskiej charakteryzują się niższą konkurencyjnością i atrakcyjnością inwestycyjną w stosunku do pozostałych regionów.

Położenie gminy względem Krakowa oraz KOM, zdaniem respondentów, miało największy pozytywny wpływ na tworzenie nowych podmiotów gospodarczych w strefie gmin bezpośrednio graniczących z metropolią [Barczyk-Ciuła, Satoła 2020]. Interesujące wyniki uzyskano w strefie K2 (dojazdów do pracy), w której wyniki nie były tak jednoznaczne. Wprawdzie większość badanych osób dostrzeżała pozytywny wpływ, ale raczej umiarkowany. Duża (46,5%) była grupa radnych wskazujących, że taka lokalizacja nie ma znaczenia, natomiast 1,5% ankietowanych osób wskazało, że bliskie położenie względem Krakowa wręcz negatywnie oddziałuje na tworzenie firm, zniechęcając do tego mieszkańców. Okazuje się, że możliwość znalezienia relatywnie dobrej, zadowalającej pod względem finansowym pracy w stolicy regionu jest czynnikiem, który zniechęca do podejmowania ryzyka i tworzenia własnej działalności gospodarczej, aby zwiększać swoje dochody.

W kolejnych gminach, bardziej oddalonych od rdzenia metropolii, silnie spadał odsetek respondentów deklarujących pozytywny wpływ Krakowa na tworzenie nowych

przedsiębiorstw, przy równoczesnym wyraźnym wzroście odpowiedzi świadczących, że metropolia nie ma takiego znaczenia dla przedsiębiorczości na zarządzanych przez nich obszarze (tabela 3).

Członkowie rad gmin zostali również zapytani o konsekwencje bliskiej lokalizacji względem ośrodka metropolitalnego. Do oceny pozostawiono im szeroką paletę możliwych odpowiedzi, ogniskujących się wokół kwestii przedsięwzięć potrzebnych do pozyskania przedsiębiorców oraz kierunków oddziaływania rosnącej przedsiębiorczości na zasoby ekonomiczne i sytuację społeczną oraz środowisko gminy (tabela 4).

Najwięcej negatywnych następstw dostrzegali mieszkańcy gmin zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie Krakowa. Wskazywano głównie na pogorszenie ładu przestrzennego w gminie, które było wynikiem wzrostu liczby osób zainteresowanych prowadzeniem inwestycji budowlanych (budownictwo mieszkaniowe i przemysłowe). Inną, relatywnie najczęściej wskazywaną w tej grupie konsekwencją, była utrata dotychczasowego charakteru gminy. W opiniach ankietowanych najczęściej znajdowało to wyraz w poczuciu ograniczenia wolnej przestrzeni oraz spokoju, który wiele lat temu był czynnikiem przyciągającym na tereny podmiejskie mieszkańców centrum miasta. W tym aspekcie warto również wspomnieć o akcentowanej konieczności zwiększania nakładów na ochronę zdrowia. Radni wskazywali na zgłaszaną przez mieszkańców konieczność inwestycji w nowe placówki opieki zdrowotnej. Ma to związek z wyższą dostępnością i bardziej bogatą ofertą takich podmiotów na terenie miasta, z obszaru którego migrowali obecni mieszkańcy strefy podmiejskiej.

Tabela 3. Wpływ położenia względem Krakowa i KOM na tworzenie nowych firm na terenie gminy

Strefy	Bliskość KOM [%]			
	bardzo sprzyja tworzeniu nowych firm	sprzyja tylko w niewielkim stopniu	nie ma większego znaczenia	nie sprzyja, raczej ogranicza zainteresowanie mieszkańców prowadzeniem działalności gospodarczej
K1	42,4	36,4	21,2	0
K2	15,5	36,6	46,6	1,4
K3	22,5	22,5	55,0	0
K4	20,6	35,3	44,1	0
K5	9,8	14,6	75,6	0
K6	0	17,1	80,0	2,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Tabela 4. Główne następstwa bliskiej lokalizacji gminy względem Krakowa i KOM

Wyszczególnienie	Następstwa bliskiej lokalizacji [%]					
	K1	K2	K3	K4	K5	K6
Pogorszenie ładu przestrzennego wynikające ze wzrostu osób zainteresowanych prowadzeniem inwestycji budowlanych (budownictwo mieszkaniowe i przemysłowe)	18,0	8,8	10,6	2,6	7,2	8,3
Konieczność rozbudowy infrastruktury technicznej stanowiącej nadmierne obciążenie finansowe dla gmin	19,0	25,3	23,1	22,4	21,7	17,9
Powstawanie nowych instytucji kultury, sztuki i oświaty	5,0	9,3	3,9	9,2	9,3	9,5
Wzrost dochodów gmin z tytułu podatków dochodowych od osób fizycznych i prawnych	8,0	8,2	9,6	17,1	10,3	10,7
Konieczność zwiększenia nakładów inwestycyjnych na opiekę zdrowotną	11,0	3,9	3,9	18,4	7,2	6,0
Wzrost zanieczyszczenia środowiska	9,0	18,7	12,5	6,6	16,5	20,2
Nasilenie przestępczości i obniżenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców	2,0	5,5	6,7	0,0	6,3	4,8
Wzrost efektu rozwarstwienia ekonomicznego, marginalizacji i wykluczenia społecznego	2,0	0,6	15,4	7,9	5,1	3,6
Utrata dotychczasowego charakteru gminy	18,0	5,5	6,7	5,3	7,2	9,5
Zmiana dotychczasowych relacji sąsiedzkich i poczucia wspólnoty	8,0	14,3	7,7	10,5	9,3	9,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Zwiększone nakłady na ochronę zdrowia to nie jedyne wydatki obciążające budżety jednostek samorządu terytorialnego. Duża część funduszy jest alokowana także na rozbudowę infrastruktury technicznej. Zostało to zaakcentowane przez respondentów wszystkich badanych stref, których zdaniem bliskie położenie gminy względem Krakowa wymusza na rządzących konieczność modernizacji i rozwoju infrastruktury. Niemniej, koszty realizacji tego zadania są dużym obciążeniem dla gmin. Jak wykazują przeprowadzone badania, wraz z oddaleniem strefy od rdzenia metropolitalnego obciążenie to jest bardziej zauważalne i stanowi większy problem niż w gminach bezpośrednio sąsiadujących z Krakowem. Jednostki strefy podmiejskiej zauważyły znacznie wcześniej potrzebę modernizacji infrastruktury i zainicjowały proces jej przebudowy [Standar, Bartkowiak-Bakun 2014]. Dlatego można wnioskować, że gminy te mają obecnie

relatywnie najlepiej rozwinięte sieci infrastruktury technicznej i już w przeszłości dokonały zwiększonego wysiłku organizacyjnego i finansowego w tym zakresie [Satoła, Luty 2016]. Natomiast działania te płynnie przechodzą na tereny kolejnej strefy K2, w której 25,3% ankietowanych uważało, że przebudowa infrastruktury stanowi nadmierne obciążenie finansowe dla gminy.

Interesująco przedstawiają się wyniki w zakresie wpływu metropolii na zanieczyszczenie środowiska w jej bezpośrednim otoczeniu. Najwięcej wskazań w tym zakresie pochodziło od mieszkańców obszarów najbardziej oddalonych od Krakowa. W zdecydowanie mniejszym stopniu na tę uciążliwość wskazywali ankietowani z gmin bezpośrednio sąsiadujących z miastem wojewódzkim. Może to sugerować, że wypowiedzi w tym względzie były raczej podyktowane obiegowymi informacjami, a nie miały podstaw w rzetelnej ocenie sytuacji.

PODSUMOWANIE

Przedsiębiorczość należy do zjawisk ekonomicznych będących splotem wielu uwarunkowań i oddziaływań podmiotów sfery komercyjnej i publicznej. Rozwijanie działalności gospodarczej wymaga efektywnego współdziałania przedsiębiorców z władzami gmin, na obszarze których funkcjonują. Bardzo ważne było zatem poznanie opinii decydentów – radnych gmin na temat kluczowych determinant rozwoju przedsiębiorczości.

Obszary metropolitalne i strefy znajdujące się pod ich oddziaływaniem to obszary specyficznych uwarunkowań rozwoju przedsiębiorstw. Przeprowadzone badania dowiodły zróżnicowanego postrzegania problematyki przedsiębiorczości, w zależności od odległości gmin od rdzenia KOM. W gminach znajdujących się relatywnie blisko Krakowa zdecydowanie częściej niż w innych dostrzegano pozytywny wpływ bliskości metropolii na tworzenie nowych firm. Równocześnie w tych gminach radni częściej wskazywali na negatywne konsekwencje, które skupiały się głównie wokół pogorszenia ładu przestrzennego oraz nadmiernego obciążenia budżetów lokalnych koniecznością prowadzenia inwestycji w zakresie rozbudowy infrastruktury technicznej i społecznej, służącej obsłudze firm i nowych mieszkańców.

Rozwój przedsiębiorczości na obszarach będących pod oddziaływaniem KOM może być wypadkową, nie tylko pogarszających się uwarunkowań wraz z odległością od rdzenia, ale również brakiem umiejętności wykorzystania endogenicznego potencjału metropolii. Konsekwencją tego może być postępująca, wewnątrzregionalna polaryzacja społeczno-gospodarcza. Zadaniem postawionym przed władzami gmin województwa małopolskiego jest podjęcie próby niwelowania powstających dysproporcji przez podejmowanie działań wzmacniających model polaryzacyjno-dyfuzyjny.

BIBLIOGRAFIA

- Augustyniak Monika. 2022. Metropolie we współczesnym samorządzie terytorialnym – kilka refleksji o problematyce wykonywania zadań metropolitalnych w Polsce i we Francji (Metropolises in contemporary territorial self-government – some reflections on the problems of performing metropolitan tasks in Poland and France). *Studia Prawnoustrojowe* 57: 17-32.
- Bański Jerzy. 2008. Wiejskie obszary sukcesu gospodarczego (Economically successful rural areas). *Przegląd Geograficzny* 80 (2): 199-222.
- Bański Jerzy. 2015. Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości na wsi – wybrane zagadnienia (Entrepreneurships development factors in the countryside – selected issues). *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich* 102 (1): 59-69.
- Barczyk Sigmund. 2010. *Przedsiębiorczy samorząd lokalny i jego instytucje* (Entrepreneurial local government and its institutions). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.
- Barczyk-Ciuła Justyna, Łukasz Satoła. 2020. Urban sprawl entrepreneurship as an alternative to decentralization of the labor market: case study on the Kraków metropolitan area. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia* 19 (4): 5-14.
- Budner Waldemar W. 2008. Procesy metropolizacji i rozwoju metropolii w Polsce (The processes of urbanization and metropolies' development in Poland). *Acta Scientiarum Polonorum, Administratio Locorum* 7 (1): 5-16.
- Castells Manuel. 1998. *The information Age: economy, society and culture – the rise of network society*. Vol. 2. Oxford: Blackwell.
- Drejerska Nina, Mariola Chrzanowska, Iwona Pomianek. 2014. *Strefa podmiejska Warszawy. Wybrane zagadnienia* (Suburban zone of Warsaw. Selected issues). Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Flieger Michał. 2009. Ocena gminnych instrumentów wspierania przedsiębiorczości (Assesment of the municipal tools supporting enterepreneurship). *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* LXXI (1): 147-167.
- Gregáňová Radomíra Hornýák, Viera Papcunová. 2017. Business activities of the municipalities as the important factor of territorial development. [In] 7th International Scientific Conference *Managerial Trends in the Development of Enterprises in Globalization Era (ICoM)*: 86-94.
- Kaczmarek Tomasz. 2016. Obszary metropolitalne w świetle podziału administracyjnego Polski (Metropolitan areas in the light of the administrative division of Poland). *Konwersatorium Wiedzy o Mieście* 1 (29): 23-29.

- Komornicki Tomasz. 2015. *Raport: Oszacowanie wartości wskaźnika dostępności czasowej na potrzeby dokumentów strategicznych, których postępy są monitorowane w ramach bazy STRATEG (izochrona 60 i 90 minut)* (Report: Estimation of the value of the time availability indicator for the needs of strategic documents, the progress of which is monitored as part of the STRATEG database (60 and 90 minutes isochrone). Warszawa: IGiPZ im. S. Leszczyckiego w Warszawie.
- Krakowiak-Bal Anna. 2007. Wpływ infrastruktury na rozwój przedsiębiorczości w gminach wiejskich wybranych powiatów woj. małopolskiego (Influence of infrastructure on development of entrepreneurship in villages of selected counties in the Province of Małopolska). *Inżynieria Rolnicza* 7 (95): 101-108.
- Kudłacz Michał. 2013. Analiza potencjału gospodarczego małych miast położonych w strefie funkcjonalnego wpływu ośrodków metropolitalnych w Polsce (Analysis of the economic potential of small towns placed in the metropolies functional impact zone in Poland). *Studia Ekonomiczne. Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach* 144 (1): 81-93.
- Marks-Bielska, Renata, Jarosław Nazarczuk, Izabela Rogalska. 2022. Institutions versus location of new firms: Does distance matter? Evidence from the Polish economy. *Economic Research/Ekonomska Istraživanja* 35 (1): 894-914.
- Mitek Anna, Ireneusz Miciuła. 2012. Współczesne determinanty rozwoju przedsiębiorstw prywatnych (Modern determinants development of private enterprises). *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania* 28: 53-66.
- Noworól Aleksander. 2019. Despacjalizacja jako instrument rozwoju terytorialnego (Despatialization as an instrument of territorial development). *Biuletyn PAN KPZK* 273: 19-28.
- Satoła Łukasz, Luty Lidia. 2016. Poziom wyposażenia w infrastrukturę komunalną a sytuacja finansowa gmin (Municipal infrastructure equipment and the financial condition of municipalities). *Metody Ilościowe w Badaniach Ekonomicznych* 17 (2): 101-110.
- Smętkowski Maciej, Bohdan Jałowicki, Grzegorz Gorzelak. 2009. Obszary metropolitalne w Polsce – diagnoza i rekomendacje (Metropolitan areas of Poland: assessment and recommendations). *Studia Regionalne i Lokalne* 1 (35): 52-73.
- Standar Aldona, Natalia Bartkowiak-Bakun. 2014. Zmiany poziomu rozwoju gminnej infrastruktury technicznej w województwie wielkopolskim (Changes in the level of development of technical infrastructure in communes of the Wielkopolska voivodeship). *Journal of Agribusiness and Rural Development* 4: 147-157.
- Ślusarz Grzegorz, Lidia Kaliszczak. 2015. Przedsiębiorczość lokalna i jej uwarunkowania (Local entrepreneurship and its determinants). *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu* 61: 57-72.

CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP IN THE MUNICIPALITIES OF THE KRAKOW METROPOLITAN AREA

Key words: entrepreneurship, Krakow Metropolitan Area (KMA),
conditions for development, municipality, local government

ABSTRACT

Entrepreneurship depends on many interrelated conditions. Creating favorable conditions for conducting business activity and attracting potential investors is one of the main tasks of local government units, with particular emphasis on communes. The vicinity of large urban centers proves to be helpful in this regard. As a generator of development, the metropolis enters into functional interactions with neighboring units, providing them with spatial, economic and social potential. The paper attempts to assess the conditions for creating new enterprises in the communes that are under the influence of the Krakow Metropolitan Area (KMA). The following conditions were analysed: housing infrastructure resources, labor supply, including specialist staff, and business environment institutions. It has been shown that the perception of entrepreneurship issues depends on the distance from the KMA core. In communes adjacent to Krakow, the positive impact of the proximity of the metropolis on the creation of new business entities was more often noticed. However, the close location of the metropolis core also has negative effects. Communes located in the immediate vicinity emphasize the deterioration of spatial order and the excessive burden on local budgets with the need to carry out investments in the development of infrastructure serving companies and new residents. Zones under the influence of metropolitan areas are characterized by more favorable conditions for the development of enterprises.

AUTHORS

JUSTYNA BARCZYK-CIUŁA, MSC
ORCID: 0000-0002-1043-705X
University of Agriculture in Krakow
Faculty of Agriculture and Economics
21 Mickiewicza Av., 31-120 Kraków, Poland
e-mail: justyna.barczyk-ciula@urk.edu.pl

ŁUKASZ SATOŁA, PHD
ORCID: 0000-0001-6714-4568
University of Agriculture in Krakow
Faculty of Agriculture and Economics
21 Mickiewicza Av., 31-120 Kraków, Poland
e-mail: lukasz.satola@urk.edu.pl

Proposed citation of the article:

Barczyk-Ciuła Justyna, Łukasz Satola. 2022. Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości w gminach Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. *Annals PAAAE* XXIV (4): 13-26.